

Dat moet mooi geweest zijn vorige maand in Rotterdam. Terwijl hij herinneringsmedailles uitreikte aan de man- schappen die als ME mee- werkten aan de festiviteiten van 30 april vorig jaar, sprak hoofdkommissaris Vermeij de geveleugelde woorden: „Er zijn grenzen, ook aan de tolerantie en het begrip van politiemensen”. Ja, dat zal zeker. Maar wat Vermeij werkelijk bedoelde, was dat de politie te vaak gebruikt wordt om de vuile klussen van de politici op te knappen en dat ze daarbij te weinig gedekt wordt door de be- stuurders.

Hiermee lijkt Vermeij nu ook mee in te stemmen met degenen die vinden dat politiemensen ook maar gewone jongens zijn, die graag de gemeenschap zo goed mogelijk zouden willen dienen. Het stand- punt werd al eerder verwoord door politiemensen (van Leen van der Linden van de Nederlandse Poli- tiebond tot Jan de Goede, de ge- schorste Nijmeegse hoofdagent). Die wezen er ook op dat agenten hun werk in de wijken en tussen de mensen niet meer goed kunnen uit- voeren, omdat ze overal het oodium van ME-geweld en krachtpatserij moeten meedragen. Gerenom- meerde politie-onderzoekers als P. van Reenen en C. van der Vijver verklaren het toenemende politie- geweld van de laatste jaren gedeel- telijk door de globale verjonging van het politiekorps (*‘vergroening’*) en de exploitatie door de politieleiding van de angst van deze jonge agenten. Van der Vijver verhaalt in zijn boek *‘Geweldsgebruik door de politie’* de anekdote van een politieagent die een vrouw opmerkt die zich klaar- blijklijk wil verdrinken. Wanneer zijn bevel om uit het water te komen niet wordt opgevolgd, trekt hij zijn pistool en dreigt hij haar het water „uit te schieten”, – waarop de vrouw terug de wal opklautert. Onbehol- penheid, machtswellust, of opgefok- te onzekerheid?

Het probleem komt overigens niet alleen in Nederland voor. In Enge- land is op dit ogenblik nogal wat te doen rond John Alderson, de poli- tiechef in Devon en Cornwall, die er blijkbaar in geslaagd is een politi- korps te vormen dat zich zonder problemen tussen de mensen kan bewegen en in vertrouwen geno- men wordt om gemeenschaps- problemen op te lossen. Alderson moet zich op dit ogenblik overigens verantwoorden voor de rechter we- gens zijn weigering een door de- monstranten bezet terrein voor - kernproeven te laten ontruimen. Aldersons motivatie is dat deze be- zetting een in de gemeenschap aan- vaardde vorm van protest is, die door de politie moet geëerbiedigd worden. Het politieoptreden zoals die bij de rellen deze zomer in verschillende Engelse steden plaatsvond, is dan ook een ernstige belemmering van een werkelijk goed politiefunktioneren.

Het is een mening die men ook bij veel Nederlandse politiemensen ontmoet. Volgens hen hebben poli- tiemensen in principe geen vijan- den; ze vormen een deel van de gemeenschap dat moet beletten dat de wet overtreden wordt. Het be- strijden van opstanden en verzet is eigenlijk meer een zaak voor solda- ten, die getraind zijn om agressief en in groep tegen vijanden op te treden.

De opvatting van de politie als ‘sociaal werker’ verschuift echter alleen maar het probleem van de rellenbestrijding en de repressie met geweld. Sir Kenneth Newman, kommandant van de politieschool in Bramshill meent dat de politie er van overtuigd moet worden dat rellenbestrijding à la Toxteth te- genwoordig tot haar normale taken hoort. Ook hoofdkommissaris Vermeij lijkt het funktioneren van de politie (ME) als geweldsapparaat niet ter discussie te stellen; hij wil alleen dat de politici meer hun ver-

De militarisering van de politie. In Dodewaard hebben duizenden demonstranten aan den lijve ervaren hoe ver die al kan gaan. Het leek er soms wel oorlog. Maar het was nog steeds politie. Aan de andere kant is er ook een omgekeerde tendens merkbaar: het leger raakt steeds meer geïnteresseerd in openbare-orde taken. Aan de hand van een groot aantal voorbeelden uit binnen- en buitenland zet onze medewerker Hugo Durieux beide ontwikkelingen in een breder perspectief.

Inzet van het waterkanon bij de ontruiming van de Prins Hendrikkade in Amsterdam in augustus 1980 (Foto's: Eduard de Kam)

De politie in oorlog, het leger op straat

Geweld in andere jasjes

antwoordelijkheid opnemen.

Politieke orde

De toename van geweld is sinds de negentiende eeuw een konstante in de geschiedenis van de politiestys- temen van West-Europa. De Leu- vense kriminoloog Cyrille Fijnaut, die uitgebreid de politiegesschiede- nis van Nederland, Duitsland, Frankrijk en Engeland heeft bestu- deerd, plaatst deze evolutie in het kader van de „de nationalisering van een repressief apparaat”. Hiermee bedoelt hij dat de centrale overheden steeds meer de controle over de politie hebben overgeno- men van lokale besturen en de bur- gerij, en haar hebben ingezet over het hele nationale grondgebied. Repressief is dit systeem, omdat het vooral gericht wordt naar de handhaving van de openbare orde (dat wil zeggen de politieke orde), en dus de bestrijding van politieke oppositie. Deze evolutie vindt

plaats in verschillende fasen, die vooral bepaald worden door inter- nationale en binnenlandse politie- ke, economische en sociale krisi- sen. Fijnaut verwijst hierbij naar de Franse revolutie van 1789, de revo- lutionaire bewegingen van 1829- 1830 en 1848, de periode 1917-1919, de Tweede Wereldoorlog en de koude oorlog.

Deze reorganisaties werden vol- gens hem dus niet bepaald door het dagelijks werk van de politie, maar wel door de speciale taken, die politiek het belangrijkste waren. De nationalisering ging ook, vanaf het begin, gepaard met een militari- sering van het politie-apparaat, die haar (voorlopig ?) hoogtepunt be- reikte in de Duitse SS – een model dat gedurende de oorlog in heel West-Europa opgezet werd, en na- derhand slechts gedeeltelijk weer afgebouwd.

Op dit ogenblik kan je weer duide- lijk meemaken hoe de militari- sering zich verderzet in de organisa-

tie, de bewapening en de strate- gieën van de politie-apparaten.

Het opzetten van militair opgevatte formaties binnen de politie is een voorbeeld van deze evolutie. Of het nu gaat om arrestatieteams Bijzon- dere Bijstandseenheden, Mobiele Eenheden, Bratra-groepen, anti- terreursquads, inlichtingendien- sten, 'stillen' of provokateurs, steeds is de opzet het uitschakelen van vijanden die de binnenlandse veiligheid bedreigen. Daarbij komt dat de meeste van deze bijzondere formaties slechts landelijk efficiënt zijn, zodat bestuurlijk een vergaande centralisatie moet worden door- gevoerd en lagere overheden we- nig of geen vat meer hebben op deze diensten. Fenomenen als de Rijks- politie bestaan al lang in Neder- land, België en Frankrijk. Maar ook de gemeentepolitie ontwikkelt zich in de richting van een soort staats- politie, door ze steeds meer te cen- traliseren en onder de bevoegdheid

van de centrale overheid te plaat- sen.

Het ontwerp van Politiewet, dat vorig jaar door de ministers Wiegel en De Ruiter werd ingediend, kan hier als voorbeeld gelden. In hun plan zouden gemeente- en rijkspoli- tie opgaan in provinciale politie- korpsen, die onder de algemene leiding van de commissaris van de Koningin zouden staan. De Neder- landse Politiebond zette zich daar in een eigen ontwerp-beleidsplan sterk tegen af: „Gelet op de nog steeds gangbare tendensen bij de politie, zal schaalvergroting alleen maar leiden tot verdere centralisa- tie, meer hiërarchie, meer specialisatie, verder gebrek aan flexibiliteit en vergroting van het maat- schappelijk isolement waarin de politie is geraakt”.

Marechaussee

De nieuwe Politiewet wil overigens nog een innovatie invoeren: de ma- rechaussee (een legeronderdeel) wordt officieel naast de provinciale politie geplaatst voor de ordehand- having. In Engeland is die tendens van schaalvergroting en versmel- ting met het leger – mede ook door de Ierse kwestie – al een tiental jaren aan de gang bij de politie. De politie-opleiding vindt er voor een deel binnen de legerstructuren plaats en het operationeel beleid van de politie wordt er informeel overleg met de legerkommandant ter plaatse vastgelegd. Ook in Bel- gië is de rijkswacht, een militair korps, al jaren aan het zeuren voor de oprichting van een na- tionale politieschool, die dan onder haar leiding zou staan. De militari- sering op het gebied van politiebe- wapening vraagt niet veel uitleg. In Groot-Brittannië, Frankrijk, de Bondsrepubliek, België en Neder- land zijn politie-agenten regelmatig aan het werk met pantserwagens, automatische geweren, schilden, traangasgranaten, helikopters, wa- terkanonnen, enzovoort.

Het Britse ministerie van Binnen- landse Zaken wil bijvoorbeeld de politiediensten binnenkort ver- sterken met: meer efficiënte grana- ten voor CS (traangas), de Enforcer (een automatisch geweer voor scherpschutters), het S 6-gasmas- ker, beschermende kledij ontwik- keld in Porton (waar CS uitgevon- den werd en men bezig is met de ontwikkeling van bescherming te- gen chemische oorlogsvoering), een nieuw geweer van Schermuly (een Frans bedrijf gespecialiseerd in rellenbestrijding), de gepantser- de patrouillewagen Shorland Mark 3, en de Shorland SB 301 pantser- wagen voor personenvervoer in 'high-risk areas'.

In Nederland legt een studiegroep van gemeente- en rijkspolitie en marechaussee in het rapport *‘Het grootschalig politie-optreden na 1980’* de nadruk op onder meer traanwaterkanonnen en versprei- ding van gas door helikopters. De auteurs van het boekje *‘De colonne eenmaal in beweging’* beschrijven een en ander: „De XM 28-verstuiver – een metalen doos, tweeënhalve meter lang en één meter breed – die onderaan een helikopter bevestigd met een snelheid van rond de 100 kilometer een gebied kan besmetten van 210 meter lengte en 30 meter breedte. Daarvoor schoot de ver- stuiver (in Vietnam, nvdr) 2090 pa- pieren zakjes af met een totaalinhoud van 344 kilo CS en dat alles vanaf een maximale hoogte van 500 meter”.

Ook traangasgeneratoren, zoals die onlangs in Dodewaard werden in- gezet, zijn eigenlijk ontworpen voor oorlogsvoering in Vietnam.

Anti-kernenergiebeweging

De centrale leiding is er dus en de militaire bewapening ligt klaar. Wil men dit alles nu efficiënt inzetten tegen de burgerbevolking, dan zullen ook militaire strategieën ge- hanteerd moeten worden. Nu moet toegegeven worden dat in Enge- land, Nederland, België en Zwit- serland hierin weinig lijn lijkt te zitten. Rellenbestrijding is er nog

Een legertank bij de ontruiming van de Piersonstraat in Nijmegen

Ik van traangas tegen een blokkade in de Nijmeegse Piersonstraat

vaak een kwestie van wild in het rond meppen en schieten. Maar er zijn al heel wat internationale politiemissies over dit soort problemen gehouden, en men leert van Parijse of Duitse collega's en van militaire adviseurs. De anti-kernenergiebeweging, die ook internationaal is, lijkt dan ook een prima proefkonijn. „De gebeurtenissen die zich in Wyhl hebben afgespeeld, zouden zich hier kunnen herhalen. Alles samen hebben we hier een *waarlijk interessante situatie voor politie-optreden*.” Dit schreef in 1976 de directeur van de Hessische Bereitschaftspolizei over de verdediging van de kerncentrale van Brokdorf. Zijn artikel in *Die Polizei* droeg de titel *Oefeningen volgens PDV 100*. PDV 100 (Polizei Dienst Verordnung) omschrijft de principes en tactieken voor politieoptreden tegen „massabetogingen en -akties”. In november 1976 had de confrontatie plaats. Brokdorf was omgebouwd tot een vesting met grachten, rollen prikkeldraad, omheiningen en speciale verbindingswegen. Zo'n 3000 politiemannen voerden met traangas, pantserwagens en helikopters charges uit. Later maakte een politierapport deze evaluatie van de actie: „Het uitwerpen vanuit helikopters van traangasgranaten in waaiervorm op de achterste linies van de ordeverstoorers is van aanzienlijke betekenis gebleken. Deze vorm van optreden dient verder ontwikkeld te worden.”

Nog geen jaar later: De betoging bij de Franse Centrale Crys-Malville. Reeds enkele dagen vóór de aangekondigde betoging is een gebied van 25 km² met daarin vijf dorpen volledig afgezet door de gendarmerie en de oproerpolitie CRS. De bewoners mogen nog binnen met een speciaal pasje. 's Nachts volgt een eerste raid op het Duitse tentenkamp, met identiteitscontroles en inbeslagname van materiaal. Bij de demonstratie gaan gendarmerie en CRS zelf in de aanval. Er wordt geschoten met wat officieel heet 'offensieve granaten', geladen met TNT. Een betoger wordt hierdoor gedood, bij een ander wordt een hand afgerukt, van een derde moet later wegens de zware verwondingen het rechterbeen afgezet worden.

Heel de dag stond de actie onder de rechtstreekse supervisie van de minister van Binnenlandse Zaken. En nu Dodewaard. „Er werd in Dodewaard geen centrale meer verdedigd, maar een beweging aangepakt”, schreef de Groene vo-

rige week. Het is nu aan ooggetuigen en experts om uit te maken of de Nederlandse politie gelijkaardige militaire strategieën en tactieken hanteerde. In ieder geval kent Nederland, naast zijn politieke inlichtingensysteem, ook dergelijke militaire getinte politieoptredens. Het afzetten van een woongebied als 'no go area' (30 april 1980), het doorzoeken van mogelijke verzetshaarden (tentenkampen) het offensief gebruik van traangas, optreden in linies, massale arrestaties en het lijfelijk uitschakelen van tegenstanders, het hoort er allemaal bij. In Ierland is het zolangzamerhand een oorlog geworden. Maar in landen waar geen echte oorlog aan de gang is, gebeuren dezelfde soort dingen. Waar ligt de grens?

Internationale burgeroorlog

Terwijl de politie militariseert is er

(Ingezonden mededeling)

RUSSEN IN NEDER LAND

Nú bij uw boekverkoper: een gratis catalogus met alle leverbare boeken van moderne Russische schrijvers in vertaling, uitgegeven door

M MEULENHOF AMSTERDAM ARBEIDERSPERS SINGEL 262

Aleksandr Zinovjev signeert zijn zojuist verschenen boek *Gapende hoogten* bij de Athenaeum Boekhandel, Spui 14-16, Amsterdam op donderdagavond 8 oktober van 19.00 tot 21.00 uur. Komt allen! Een activiteit in samenwerking met Arbeiderspers Singel 262 en Meulenhoff Amsterdam.

ook een omgekeerde tendens waarneembaar: het leger gaat zich steeds meer bemoeien met de binnenlandse ordehandhaving. Gedeeltelijk is dit al een hele tijd aan de gang. De marechaussee, de rijkswacht, de gendarmerie, de carabinieri zijn legeronderdelen die specifiek voor de binnenlandse ordehandhaving zijn opgericht. Maar daarnaast wordt steeds meer bekend over plannen en voorbereidingen om het leger als nationale militaire organisatie binnenlands te laten optreden. Voor Nederland is nogal wat informatie hierover te danken aan *Onkruid Amsterdam*, dat bij een raid op het *Provinciaal Militair Commando* stapels documenten buitmaakte.

Vanouds wordt het binnenlands inzetten van het leger gemotiveerd door twee theorieën die beiden verwijzen naar de internationale situatie. In het eerste geval mag het

leger tegen de eigen bevolking optreden om de ondermijning van de landsverdediging aan de grenzen tegen te gaan. In het tweede geval beroept men zich op de theorie van de internationale burgeroorlog, waarbij binnenlandse onrust beschouwd wordt als opgezet door of ten voordele van de vijand (de vredsbeweging als 'objectieve' vijfde kolonne van het communisme).

In de meeste Europese landen merk je dat de plannen voor de binnenlandse rol van het leger naar drie componenten verwijzen: de beroepsmilitairen, het reservekader en de 'derde macht' (marechaussee en dergelijke). Engeland valt hier wat uit de toon, omdat het geen derde macht heeft tussen leger en politie en omdat het al een jaar of tien heel onmiddellijk de ervaring heeft van een bezettingsleger in Noord-Ierland.

De specifieke Britse situatie heeft er anderzijds wel toe geleid dat de theorievorming rond de binnenlandse functie van het leger vrij duidelijk ontwikkeld is. In de loop van de jaren zeventig bestond de theoretische basis in belangrijke mate uit het werk van generaal-majoor Richard Clutterbuck, uit het boek *Low intensity operations* van het hoofd van de infanterieschool in Wiltshire, Frank Kitson en uit de *Army Land Operations Manual* (ALOM).

Het binnenlandse optreden van het leger wordt door Kitson geplaatst binnen campagnes om oproer te onderdrukken ('counter-insurgency campaign'). In de fasen voor de gewapende opstand, legt hij de nadruk op 'psyops' (psychologische operaties), de uitbouw van een efficiënt inlichtingensysteem, mentale training van de soldaten en nauwe samenwerking tussen politie en leger. Clutterbuck verdedigt de invoering van een 'derde macht' om die samenwerking minder opvallend te maken.

Natres

Hoewel Nederland en België niet in de oorlogssituatie van Groot-Brittannië verkeren, zie je dat er wel zolangzamerhand dezelfde maatregelen worden doorgevoerd die Kitson, Clutterbuck en de ALOM opsommen.

De marechaussee en de rijkswacht vormen een groeiende macht in de staat en het politie-apparaat. Een van de kritieken op het ontwerp-Politiewet is ook dat hierdoor de toename van militair geweld door het optreden van de marechaussee

in binnenlandse aangelegenheden (de ontruiming van de PH-kade in Amsterdam of de Piersonstraat in Nijmegen om maar twee voorbeelden te noemen) tot *norm* verheven wordt. En in plaats van de politie, is de rijkswacht nu met een speciale eenheid bevoegd voor de bewaking van kerncentrales in België.

Net als in Engeland wordt verder in Nederland uitdrukkelijk de aandacht gevestigd op de mogelijkheden van de reservetroepen, die wegens hun motivatie minder onbetrouwbaar zouden zijn dan het staande leger, zeker als dit uit dienstplichtigen bestaat. De Nederlandse *Nationale Reserve* (Natres) stelt zich met zoveel woorden „verantwoordelijk voor een belangrijk stuk binnenlandse Veiligheid. De belangrijkste Natres-taak is het bezetten en bewaken van belangrijke objecten in een tijd van crisis in de provincie waar u woont. Bewaken tegen aanvallen en sabotage.”

Een derde punt is de inzet van het geregelde leger voor binnenlandse ordehandhaving. In Engeland is uitgebreid uitgeprobeerd hoe ver men daarin kan gaan. Sinds 1974 vindt er een eskalatie plaats van legeroptredens in civiele plaatsen en aangelegenheden. In augustus 1974 al schreef een commentator van *The Guardian*: „Troepen in de straat zijn nu dagelijkse kost – wat best wel eens het opzet van de hele oefening kan geweest zijn”.

In juni 1979 werd bekend dat in België het leger en de rijkswacht samen trainden in het neerslaan van een opstand van werklozen.

Het Nederlandse leger leeft onder meer in het kader van NAVO-oefeningen herhaaldelijk getraind voor het neerslaan van binnenlandse onrust – ook wanneer er op dat ogenblik in het scenario geen internationaal konflikt aan de gang was. Onkruid vermeldt in dit verband onder meer de operaties *Fallax 66* en *Wintex 73*. De NAVO lijkt overigens een drijvende kracht achter dit soort binnenlandse oorlogsdelen.

Vorige zomer lekte uit dat de Belgische regering een aantal wettelijke maatregelen voorbereide om in vredetijd een 'krisisperiode' te kunnen afkondigen, waarin het leger dan de bevoegdheid voor de binnenlandse ordehandhaving zou krijgen. Die 'krisisperiode' zou onder meer veroorzaakt kunnen worden door een Amerikaanse beslissing om de *Rapid Deployment Force* van 110.000 man in razende vaart van Florida naar het Midden-Oosten over te brengen. Binnenlandse onrust in de doorvoerlanden, Nederland en België zou dan zoveel mogelijk moeten onderdrukt worden.

Inmiddels houdt de NAVO in West-Europa sinds 6 september en tot midden november weer een aantal oefeningen, waarbij onder meer *'Magic Sword South'* en dito *'North'*, *'Ocean Safari 81'*, *'Amber Express'*, *'Peace Abroad'*. Het hoogtepunt wordt voor de tweede maal *Reforger*, *'Redeployment of Forces in Germany'*, waarbij 17.000 militairen en 27.000 ton materieel uit de USA naar de Bondsrepubliek worden overgevoerd.

HUGO DURIEUX

Ingezonden mededeling

KOMMUNIKATIE-APPARATUUR VOOR
anc en swapo

GIRO 26655

t n v. Bevrijdingsfonds Komitee
Zuidelijk Afrika, Amsterdam